

***AZ AGRÁR- ÉS VIDÉKFEJLESZTÉS NEMZETI
STRATÉGIÁJA***

- 1. Az agrárökológiai potenciál megőrzése és fenntartható hasznosítása***
- 2. Az élelmiszerbiztonság és az értékesítés biztonságának a növelése***
- 3. A versenyképesség erősítése***
- 4. A birtokszerkezet fokozatos átalakítása***
- 5. A versenyből kiszorulóknak orientálása (alkalmazkodási „csomag”)***
- 6. Az intézményi rendszer átalakítása a tagállami működés igényei szerint***
- 7. Az agrárgazdaság fejlesztéséről szóló törvény módosítása***
- 8. Várható változások 10 év alatt***

Az Agrár- és Vidékfejlesztési Kerekasztal munkájában résztvevő mintegy 300 szakember egyöntetű álláspontja szerint Magyarország nemzetközi összehasonlításban is kedvező földrajzi, természeti és ökológiai adottságokkal rendelkezik egy dinamikus fejlődésre képes, exportorientált, versenyképes agrárgazdaság fenntartására. Lehetőségeink jelenleginél eredményesebb és ésszerűbb kihasználásához nem halasztható tovább a megváltozott hazai és nemzetközi feltételekkel harmonizáló, a kormányzati agrárprogramok számára iránytűként, koordinációs erőterként szolgáló agrárstratégia kidolgozása és közös egyetértésben történő elfogadása.

A stratégiai célok és a megvalósulásukat elősegítő **civil és állami teendők** a következő alapvetésekre építhetők:

- az időjárás globális és szeszélyes változásai már a következő évtizedben is nagy régiókat sújtó, a terméseredményekre, az élelmiszer-ellátásra kockázatot jelentő következményekkel járhatnak. Ezért az ésszerűen művelhető **mezőgazdasági területek visszafordíthatatlan csökkentését el kell kerülni!** A termelő- és termőképesség megőrzését – a jövő generációi érdekében! – elsőszámú prioritásnak tekintjük;
- agrárökológiai potenciálunk kihasználásának mértékében és módjában azonban **minőségi fordulatot hajtunk végre a fenntartható fejlődés irányába.** Csak olyan tevékenységi szerkezetet és olyan gazdálkodási módokat ajánlunk, támogatunk, amelyek harmóniára törekednek az ember (társadalom), a környezet (ökológia) és a garanciális racionalitás (ökonómia) szempontjai között;
- a társadalom **átlátható, kiszámítható** agrárgazdaságot igényel, amelyben egyértelmű a földtulajdon és a földhasználó személye, ismertek a gazdaság alapvető jellemzői. Ezen elvárás teljesítése pontos és megbízhatóan működő regisztrációs, információs és intézményi rendszert követel meg;
- tudomásul vesszük, hogy az agrárgazdaság szereplőinek döntéseit alapvetően a piaci folyamatok és erőviszonyok, valamint az Európai Unió Közös Agrárpolitikájának (KAP) cél- és eszközzrendszere határozzák meg. Csak olyan nemzeti agrárpolitikai célok kitűzésének van értelme, amelyek a korlátozott nemzeti mozgástérben szuverén döntésekkel, vagy a KAP keretében adott lehetőségek célirányos kitöltésével motiválhatók.

Mindezek alapján a tagállami működés mechanizmusainak sikeres alkalmazása, a csatlakozásból eredő átmeneti veszteségek mérséklése, végül is a magyar agrárjövő és a vidéki lét szebbé tétele érdekében szellemi és anyagi erőinket a következő célok megvalósítására javasoljuk összpontosítani!

1. Az agrárökológiai potenciál megőrzése és fenntartható hasznosítása

Hazánk természeti erőforrásai mező- és erdőgazdasági hasznosításra kiválóak. Az ország mezőgazdasági területének 80%-a kedvező ráfordítás-hozam arányok mellett hasznosítható. A mezőgazdasági terület 55-65%-a a jelenleginél lényegesen intenzívebb, 25-35%-a kíméletesebb gazdálkodásra alkalmas, míg 10%-a elsődlegesen természetvédelmi és rekreációs célokat szolgálhat.

Adottságaink – a fenntarthatóság szempontjainak való megfelelés mellett is – garantálják a belföldi fogyasztói igényeket meghaladó termék-előállítást. **Az egyszerre exportorientált és fenntartható agrárgazdaság megteremtése lehet az egyetlen reális cél!**

Agrárökológiai potenciálunk megőrzését és kedvezőbb kihasználását azonban több oldalról **veszélyek fenyegetik:**

- a globális klímaváltozás már rövid- és középtávon is időjárási anomáliák képében (felmelegedés, aszály, belvizek, **biológiai** szennyeződés) növeli a termelés, az ellátás és a családok (jövedelem) biztonságát;
- talajaink termőképességét a leromlás, mennyiségét és minőségét **erózió és defláció** fenyegeti; az ország felszíni és felszín alatti vízkészleteivel való gazdálkodás nem racionális; a művelési ágak szerkezete kiigazításra szorul;
- a tájapolást nagyobb rangra indokolt emelni, s lemaradás tapasztalható a megújuló természeti erőforrások (szél- és napenergia, biomassa, geotermikus energia) hasznosításában is.

A hátrányok mérséklésére, a gyengeségek orvoslására elsősorban azzal kívánunk hatni, hogy

- a. a nemzeti költségvetés terhére megteremtjük és folyamatosan működtetjük a táj, a vizek és a talaj állapotáról naprakészen tájékoztató **Agrár-környezetgazdálkodási Információs és Monitoring Rendszert;**
- b. a vidékfejlesztési programok és tervek (AVOP, NVT) keretében
 - felgyorsítjuk az erdőtelepítést, az erdősültségi arányt – évi 16-18 ezer ha-os telepítéssel – 15 év alatt 22%-ra növeljük;
 - támogatjuk a meliorációs beruházásokat, a víz- és energiatakarékos öntözőrendszerek alkalmazását, valamint a biomasszából gazdaságos energia előállítását szolgáló fejlesztéseket;
- c. támogatjuk az alapvetően vállalkozási alapon működő **szaktanácsadókat**, hogy a gazdákat – a minőségi vetőmagokra, a korszerű talajművelési eszközökre és eljárásokra, a víz- és energiatakarékos öntözési módokra, a talajnedvesség megfelelő szabályozására, stb. vonatkozó ismeretek „testreszabott” átadásával – közvetlenül „tanítsák” meg a természeti károk **megelőzésére** (enyhítésére);
- d. felkészülünk az üvegházhatású gázok kibocsátásával összefüggő **kvóta-kereskedelem** alkalmazására, s az értékesítésből származó bevétel egy részét az előbbi programok megvalósítását szolgáló nemzeti források kiegészítésére fordítjuk.

2. Az élelmiszerbiztonság és az értékesítés biztonságának a növelése

A piacok megtartásához, új piacok megszerzéséhez nem elegendő termelni, nem elegendő jót termelni sem! Csak azok a szereplők lehetnek sikeresek, akik képesek megnyerni a fogyasztók bizalmát, illetve képesek és hajlandók tevékenységüket „földtől, istállótól az asztalig” megszervezni. A szerződészegések, a fogyasztók megtévesztése, a szubjektív minősítés, a késedelmes fizetés, stb. gyakorlatának hadat üzenünk. A bizalomerősítő, tartós együttműködésre törekvő formákat és magatartást ösztönözzük. Ennek szellemében

- a. a különböző vidékfejlesztési programok konkrét intézkedéseivel támogatjuk a termelők, a feldolgozók és a kereskedők fogyasztói bizalomerősítő, egyben piacmegtartó és piacszerző erőfeszítéseit:
 - ösztönözzük az önkéntes önellenőrző és nyomonkövethetőségi rendszerek alkalmazását;
 - támogatjuk az önkéntes **termékvédjegyek** (földrajzi eredet megjelölése, különleges hagyományos tulajdonságú termék, ökológikus gazdálkodásból származó termék) szabályozott formában való alkalmazását;
 - elősegítjük és ellenőrizzük a HACCP minőségbiztosítási rendszer alkalmazását az alapanyag-termelésben és a kiskereskedelmi üzletekben is;
- b. növeljük az **élelmiszerellenőrzés** hatékonyságát. Ehhez
 - a hatósági **élelmiszerellenőrzés** jelenlegi rendszerét felülvizsgáljuk annak érdekében, hogy a párhuzamosságokat, a széttagoltságot kiküszöböljük. A négypólusú fogyasztóvédelmi funkciókat a Fogyasztóvédelmi Felügyelőséghez vonjuk össze;
 - az élelmiszerlánc minden szakaszában, így az élelmiszerkereskedelemben, a vendéglátásban és a közétkeztetésben is növeljük az ellenőrzések gyakoriságát. Az ellenőrző rendszereket – az ellenőrök számának emelésével és az ellenőrök továbbképzésével – megerősítjük;
- c. a versenytisztaság elősegítése és a fogyasztók védelme érdekében a versenytörvényben szereplő, a tisztességtelen verseny tilalma alá eső jogesetek elbírálási rendszerét módosítani ajánljuk. Az eljárási idő csökkentése, az érdekmúlás elkerülhetősége érdekében az esetek elbírálását a jelenlegi **bíróági hatáskörből versenyhivatali hatáskörbe célszerű utalni**;
 - az élelmiszer-előállításban és –forgalmazásban résztvevők egyenlő versenyesélyeit segítő, a fizetési határidőre és a beszerzési ár alatti értékesítés tilalmat megszegő jogesetek elbírálását szintén versenyhivatali hatáskörbe kell áthelyezni;

- d. a piaci helyzet gyökeres változása indokolttá teszi a termék és a marketing-politika, valamint a marketing kommunikáció megújítását; illetve a piacrajutási ráfordítások növelését. Ezt szolgálendő, javasoljuk a közösségi **marketing-törvény** kidolgozását.

3. A versenyképesség erősítése

A magyar agrárgazdaság versenyképessége jelenleg vegyes képet mutat: az erősségek mellett számos gyenge pont is létezik, veszélyeztetve jövőbeni piacrajutási esélyeinket. Elavult a gazdasági szerkezet. A feldolgozóipart túlságosan nagyszámú vállalat képviseli. Termelésük, piaci jelenlétük (alkuerejük) eltöfpül a meghatározó európai versenytársakéhoz képest. Alacsony a munka-termelékenység, kedvezőtlen a kapacitások kihasználása. A szelekciós veszély nagy! Még rosszabb a helyzet a mezőgazdaságban. A jellemzően kétpólusú rendszerben egyszerre vannak jelen az átlagosan mintegy 500 ha-os – zömmel professzionális – társas gazdaságok, a szintén versenyre érett, életképes egyéni gazdaságok (köztük a családi gazdaságok), valamint a 700 ezer körüli 1 ha alatti, illetve 2-3 ha-os kisegítő – hobbi gazdaságok, vagyis mezőgazdasággal is foglalkozó háztartások.

Ebben a szerkezetben az európai élmezőnytől határozottan elmaradóak a szakmai munka színvonalát tükröző átlagos hatékonysági mutatók (területi és munkatermelékenység, átlaghozamok, szaporodásbiológiai paraméterek, stb.). Számos helyen gondot jelent az állatjóléti és környezetvédelmi előírások betartása. Megbomlott a növénytermesztés és az állattenyésztés összhangja. Alacsony a termékpiac szervezettsége. Alig jellemző az integrált, ún. programozott termelés jelenléte. A mezőgazdasági létforma rohamosan veszít társadalmi presztizséből, így romlik az agrárnépesség korösszetétele és képzettségi színvonala is.

Minden mást megelőző prioritás a versenyképesség javítása!

- a. Mindenekelőtt – a tisztánlátás, a világos jövőkép érdekében – **egyértelművé javasoljuk tenni, hogy**
- a társadalom átlátható agrárgazdasági viszonyokat igényel, amelyben pontosan tudja mit jelent a gazdaság (és nem háztartás!), ki a tulajdonos, ki a földhasználó, kit nevezünk mezőgazdasági termelőnek?
 - az agrárpiaci szereplők (termelők, feldolgozók, kereskedők) körének stabilizálása, a szükséges szelekciós folyamat végbemenetele nem halasztható tovább! Ez azt jelenti, hogy versenyképességet megteremtő, szilárdító támogatásokban csak a potenciálisan életképes gazdaságok részesíthetők. A versenyből kiesőket sem méltányos sorsukra hagyni, de ez a jogos társadalmi igény más típusú gondoskodást jelent;
 - agrárökológiai adottságainkat arra kívánjuk hatékonyan használni, amire valók! Legyen versenyképes az árutermelés, de legyen tartósan eredményes a táj- és környezetgazdálkodás is!

- b. A Nemzeti Vidékfejlesztési Terv és az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program intézkedéseivel, a pályázatok konkrét nemzeti előírásaival a társadalmi és közgazdasági optimumot közelítő arányok kialakulására törekszünk
- a művelési ágak, elsősorban a szántók, a gyepek és az erdők területe között;
 - az intenzív („iparszerű”) termelés, valamint az alternatív (organikus, extenzív, tájjellegű) gazdálkodási formák között;
 - a növénytermelés és az állattenyésztés nagysága között;
 - a termelő, a környezetvédő és tájfenntartó funkciók ösztönöztségét egyensúlyban tartjuk: a kedvezőtlen adottságú és érzékeny területeken a többlet-költségeket, illetve a kieső bevételeket kompenzáljuk, de **a versenyképes területek árutermelésből való kivonására nem teszünk ösztönző lépéseket!**
- c. Valamennyi termelő ágazatunk műszaki-technikai jellemzői – a szigetszerű fejlesztések ellenére! – átlagosan kedvezőtlenek. Ezért a jövőben sem mondunk le arról, hogy az EU Strukturális Alapjaiból az AVOP intézkedései keretében **támogassuk a versenyképesség növelését szolgáló beruházásokat az alapanyag-termelésben és az élelmiszerfeldolgozásban.**
- d. Mivel eredményes, kiegyensúlyozott mezőgazdaság és környezetgazdálkodás, a növénytermelés (szálastakarmány-termelés, gyepgazdálkodás) és az állattenyésztés harmonikus együttélése nélkül nem oldható meg, a közösségi támogatási formákon túlmenően, nemzeti forrásokból is elősegítjük **a kritikus gazdasági** helyzetben lévő állattenyésztési ágazatok (tej, sertés, broyler) alkalmazkodását, a haszonállattartás, az ún. állattjóléti szabályoknak való megfelelés meggyorsítását. Az állattenyésztés esélyeinek távlati javítása érdekében a Közös Agrárpolitika reformja keretében felkínált, **a juhászatra és a vágómarha termelésre vonatkozó opciókkal** – az egységes gazdaságtámogatási rendszerre való áttérés időpontjától – **Magyarország élni fog!**
- e. Mivel valamennyi termelő ágazatunkban hiányosnak ítéltethők meg a gazdák befektetési, piacrajutási, sőt agrotechnikai és tenyésztési ismeretei is, növelni fogjuk az ismeretterjesztő tevékenységek intenzitását; bővítjük az üzleti alapon működő szaktanácsadási intézmények, vállalkozások díjainak 60-80%-os állami támogatását.
- f. Elsősorban a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv intézkedéseivel tovább bátorítjuk a **termelők összefogását**, a TÉSZ-ek és a termelői csoportok működésének kiterjesztését. Elsősorban már nem a szervezetek számának gyarapítása a cél, hanem a termelői szervezetek által koordinált, integrált termelés arányának a növelése, az eredményes működéshez szükséges tudás

és infrastruktúra létrehozása. A termelői szerveződések életrehívásának elsősorban nem a közösségi és nemzeti támogatások elnyerése a célja, hanem a termékpályán történő érdemi együttműködés elősegítése, az öntevékeny piacszabályozás, a piacbővítési törekvések és a piaci alkuerő felerősítése;

- g.** Az összefogás, az együttműködés hiányából származó versenyhátrányok mérséklésére célszerű áttekinteni az idevonatkozó nemzetközi gyakorlatot. Megfontolandó a civil szervezetek, az ún. szomszédsági együttműködési formák olyan a tulajdonosi és tulajdonhasználati jogok korlátozását is jelentő törvényi szabályozása, amely a többségi akarat érvényesítésének utat enged. Az ilyen ún. **60%-os szabály** életbe lépésének különösen a birtokrendezés; a környezetvédelmi technológiák, az öntözési, vízrendezési és meliorációs beruházások megvalósítása, valamint a vetőmagtermesztéshez szükséges izoláció biztosítása során lesz nagy jelentősége.
- h.** A közösségi támogatások (főleg az ún. közvetlen támogatások) fokozatos növekedése láthatóan felszítja a földhasználatért folyó versenyt, s esetenként a földbérleti díjak felelőtlen felhajtását is kiválthatja. A várható kockázatok enyhítésére javasoljuk egy olyan **földbérlet-biztosítási alap** létrehozását, amely a földtulajdonosok és a hosszútávra építő földbérlők érdekeit is jól szolgálhatja, amely 50%-ban a tulajdonosok és a bérlők befizetéséből, 50%-ban pedig állami hozzájárulásból működne.
- i.** A versenyképesség növeléséhez elengedhetetlen a **kutatás**, az **innováció**, a közép- és a felsőfokú képzés rendszerének fejlesztése, a stratégiai célok megnyugtató, távlatos finanszírozása:

 - növelni szükséges a gyakorlatorientált szakképzés, főiskolai és egyetemi szintű oktatás arányát. A tananyag a mezőgazdasági termelésen túlmenően terjedjen ki a feldolgozással, a forgalmazással, a környezetvédelemmel, a vidékfejlesztéssel összefüggő korszerű ismeretekre is;
 - felülvizsgálatra szorul az **agrár felsőoktatás** jelenlegi rendszere az átfedések mérséklése, a célirányosabb koordináció megteremtése érdekében.

4. A birtokszerkezet fokozatos átalakítása

Versenyképes gazdálkodás a jelenlegi **birtokszerkezetben**, a jelenlegi földhasználati viszonyok mellett csak korlátozottan valósulhat meg. Égetően aktuális a jövő birtokszerkezetét befolyásoló, a mezőgazdaságból élők, a helyben lakókat preferáló, a távlatos és versenyképes gazdálkodást elősegítő lépések megtétele.

- a.** A természetes (belföldi) személyek és családi gazdaságok földszerzésének felső korlátait (1 személy 300 ha, ill. 6000 Ak) **nem indokolt fenntartani**. A derogáció lejártá után a természetes személyek és szervezetek azonos

feltételekkel szerezhetnek földet. Rendezni kell azonban a földszerzés feltételeit: helybenlakás, szakirányú végzettség, illetve megfelelő gyakorlat. A **szakirányú képzettség alól a fiatalok** (pl. 35 év alattiak) nem kapnak **felmentést**. A helybenlakás kritériumát szigorítani kell. A földszerzés és a földbérlet méretbeli szabályozása helyett a „**gazdaság**” fogalmának, létesítésének és működésének szabályozásával lehet hatás gyakorolni a földhasználat feltételeire. A gazdaságok létesítésére és működésére törvényt kell hozni, amelynek keretében korlátozni kell a **gazdaságméreteket annak érdekében, hogy egyetlen község (település) határában se alakulhasson ki monopolhelyzet**. A monopolhelyzet kritériumait a törvényben kell rögzíteni.

- b. Az állattartó telepek legelő és tömegetakarmány-szükségletének, valamint trágya-elhelyezési gondjainak megoldása érdekében ésszerű kompromisszumot indokolt tenni a jogi személyek általános földszerzési tilalmának fenntartása és az ésszerű kivétel között. Kizárólag a már dokumentálhatóan, regisztráció alapján létező és működő állattenyésztési telepek tulajdonosai, bérlői számára – **1,4 NE állatsűrűség eléréséig!** – kivételes, elővételi földszerzési jogot célszerű adni a gyeper és a szántó művelési ágakban. A Nemzeti Földalap (NFA) a földhasználati pályázatok elbírálása során kiemelten kezelje a gazdálkodók földszerzési szándékát.
- c. A földbérleti rendszerben a tulajdonos és a bérlő érdekeit kiegyensúlyozottan érvényesítő, tartós szabályozást valósítunk meg:
 - a bérleti idő tartama minimum 5 év, maximum 20 év lehet;
 - az 50 ha-nál nagyobb bérelt terület esetén már megkövetelendő a letelepedési (helyben-lakási) kötelezettség;
 - a bérleti díj nagysága piaci kategória, de a tényleges bérleti díjakról rendszeres információs rendszer kialakítása szükséges, s megfontolandó az ún. irányadó bérleti díj évenkénti közzététele is!
- d. Az életképességi határ, a versenyképes birtokméret elérése érdekében folytatjuk az erre vállalkozó **gazdák földszerzésének állami támogatását**.
- e. Az önkéntes földcserék, a birtokrendezés meggyorsítása érdekében az állam **átvállalja a földkimérési költségek 80%-át**. Ugyanakkor megfontolásra javasoljuk a nagyobb birtoktestek, táblák közé ékelődött 2 ha alatti területek kötelező földcseréjének, vagy kötelező értékesítésének törvényi szabályozását.
- f. A magyar birtokpolitika számol azzal, hogy a kisebb-nagyobb gazdaságok keresik a **kooperáció egyszerűbb formáit**. Ezek az **önkezdemenyezésen alapuló formációk jól egészíthetők ki az állam közvetlen birtokrendezési politikáját**. A földbirtok-viszonyok fejlesztését szorosan össze kell kapcsolni a vidék és területfejlesztési, illetve környezetvédelmi célokkal.

Támogatni kell a **földhasználati társulások különböző típusainak kialakítását**, amelyek különböző **szintű** és jellegű földhasználati együttműködések lehetőségét kínálják a gazdálkodóknak. Ez alapját jelentené az egységes mező-, táj- és vidékgazdálkodásnak.

- g. A földbirtok-politika megvalósításának fő intézménye a **Nemzeti Földalap (NFA)** intézménye. Az NFA szerepét és eszközrendszerét úgy kell meghatározni, hogy már rövid távon is képessé váljon birtokstruktúra formálására. Működtetése több területen fejlesztésre szorul:
- pontosítani kell a feladatát, és koncentrálni kell a birtokpolitikai célok megvalósítására;
 - földpiac-befolyásoló és birtokszerkezet javítását elősegítő politikáját az egyes településekre (kistérségekre) kidolgozott terület- és birtokrendezési terv alapján kell, hogy végezze.
- h. Kezdeményezzük az **öröklési jog** olyan értelmű módosítását, hogy a termőföld örökösök közötti felosztását, a birtoktestek elaprozódását meggátolják (a törvényes örökösök pénzübeni kielégítésének egyidejű előírásával!).

5. A versenyből kiszorulókat orientálása (alkalmazkodási „csomag”)

Az élesedő verseny hatására mind a mezőgazdaságban, mind pedig az élelmiszeriparban felgyorsul a gazdaság-(vállalat-) koncentrációs folyamat, amelynek következményeként a következő 10 éves időszak első éveiben az agrárgazdaság létszám-kibocsátó marad. A szelektív folyamat a főfoglalkozású gazdálkodókat és alkalmazottakat is érinti, de nagyobb feszültségeket okozhat az időskorúak, alkalmi és részmunkaidős szereplők körében. Az agrárgazdaság eltartó képességét a jövőben elsősorban nem a foglalkoztatottak számával mérjük, hanem a **jobb megélhetés**, a magasabb életszínvonal jellemzőivel. Ugyanakkor a veszélyeztetett gazdáknak, családoknak **kormányzati felelősség alternatív megélhetési lehetőségeket, alkalmazkodási és „menekülési” utakat biztosítani.**

- a. Az Agrár és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP) intézkedéseivel
- kiemelten támogatjuk a **fiatal gazdák** pályakezdését, föld- és major-szerzését, állatok és gépek vásárlását;
 - külön programokkal elősegítjük a mezőgazdasági termékek betakarítás utáni, jövedelmet növelő válogatását, osztályozását, tárolását, feldolgozását és értékesítését, illetve az ezt szolgáló fejlesztések megvalósítását;
 - támogatjuk a vidéki infrastruktúra kiépítését, az alternatív jövedelemszerzési és foglalkoztatási elképzelések megvalósulását.
- b. A Nemzeti Vidékfejlesztési Terv részletes programjaival és intézkedéseivel

- közösségi és nemzeti forrásokkal is hozzájárulunk a versenyképes termelésre kevésbé alkalmas területek **erdősítéséhez**, a gyengébb minőségű és környezetvédelmi szempontból érzékeny területek kíméletesebb, extenzív hasznosításához, az erre vállalkozók jövedelmének kiegészítéséhez;
 - az ún. **kedvezőtlen adottságú** (besorolású) térségekben rendszeresen, hosszútávon egészítjük ki a gazdaságok objektív okok miatt szerényebb bevételeit;
 - már 2005-től 5 évig támogatjuk azokat **az alkalmilag piacra termelő** gazdákat, akik az időszak végére életképes, fenntartható vállalkozássá képesek fejlődni;
 - kidolgozzuk és 2005-től bevezetjük a **korai nyugdíjazást** lehetővé tevő, a nyugdíjakat megalapozó és kiegészítő rendszert mind a tulajdonosok, mind pedig az alkalmazottak részére.
- c. Ki kell terjeszteni a **„földért életjáradékot”** programot az idősebb földtulajdonosok nyugodt, biztonságos életének megalapozására.
- d. A vidéki foglalkoztatási lehetőségek bővítése **összkormányzati feladat**. Számos intézmény, számos támogatott program koordinált feladatának tekintjük a munkahely-teremtést, s az ezt szolgáló szakmai felkészítést, a képzés-átképzés rendszerének régió-specifikus kiépítését.
- e. Ezen túlmenően át kell tekinteni és törvényileg megalapozni azokat az újszerű foglalkoztatási formákat és támogatási megoldásokat, amelyek – segélyek helyett! – **a munkából való megélhetéshez nyújtanak esélyt. A Kormány**
- tegye lehetővé és a társadalombiztosítási rendszerbe illessze be a legváltozatosabb (az EU tagállamokban már bevált) **rugalmas foglalkoztatási** módokat;
 - **„munkavállalási könyv”** bevezetésével ösztönözze és tegye legálissá az alkalmi és idegymunkások alkalmazását. Az érintettek részesüljenek a foglalkoztatással arányos társadalombiztosítási ellátásban. A foglalkoztatás közterhein a munkaadó és a nemzeti költségvetés osztozzon.

6. Az intézményi rendszer átalakítása a tagállami működés igényei szerint

Az agrárgazdaság országos intézményrendszere a tagállami működés megkezdésére az utolsó órákban alkalmassá vált, a követelmény-rendszer minimumát teljesíteni képes. Ugyanakkor a jelenlegi rendszert az eltérő funkciók keveredése, az állami és a privát tulajdon, illetve az ebből származó sokszor ellentétes érdekek jellemzik. A rendszer finanszírozása még rövidtávon sem megoldott! Sürgős feladattá vált az agrár-intézményrendszer struktúrájának, funkcióinak, tulajdoni szerkezetének

és finanszírozási formáinak áttekintése, a létező intézmények jövőjének egyértelművé tétele.

- a. Az **agrárközigazgatási rendszert** (FVM Hivatalok, MVH, szakhatóságok, falugazdászok, kistérségi megbízottak, stb.) felülvizsgálata során
 - meg kell szüntetni az átfedéseket, a párhuzamos feladatokat;
 - el kell választani az államilag finanszírozandó, ténylegesen közérdeket képviselő funkciókat az üzleti tevékenységektől;
 - gyakoribbá, érdemibbé szükséges tenni a **helyszíni ellenőrzési rendszert**;
 - a közérdeket nem szolgáló profitorientált szolgáltatásokat privatizálni indokolt.
- b. Felülvizsgálatra szorul a **szaktanácsadás intézményi**, működési és finanszírozási rendszere is. Az agrárgazdaság szinte minden területén, minden ágazatában tetten érhető a hatékonyságot gyengítő tudás-hiány, különösen az innovációt és szervezést igénylő élethelyzetekben. Ezért nemzeti és ágazati érdek is a mainál átütőbb erejű **szaktanácsadási rendszer** létrehozása. Javasoljuk az alapvetően önálló kezdeményezések révén, üzleti céllal működő – az agrárkutató és oktatási intézményekre épülő – Szaktanácsadási Hálózat kiépülésének, illetve tevékenységének rendszeres (nem 100%-os) állami támogatását. Az állami hozzájárulást (és annak arányát) mindenekelőtt a támogatási kérelmek megfelelő kitöltéséhez, a vidékfejlesztési pályázatok elkészítéséhez, tehát **az európai közösségi források** megszerzéséhez fűződő nemzeti érdek teszi indokolttá. Megfontolandó, hogy a falugazdászok munkáját szintén a Regionális Szaktanácsadási Központok integrálják.
- c. A még állami tulajdonban lévő agrárvállalatok működését olyan értelemben ajánljuk áttekinteni, hogy az agrárinnováció, a K+F tevékenység és az oktatás háttéréül szolgáló mintaüzemi funkció átgondolt, integrált rendszert alkosson.
- d. A magyar agrártermékek piacrajutását országosan kiterjedtebb, célzottabb **marketing-munkával** ajánlatos elősegíteni. Erre a funkcióra tagállami működés keretei között egyre kevésbé alkalmas a nemzeti sajátosságokra építő ún. közösségi marketing. Megfontolandó ezt a szerepet a különböző termékpályákon eredményesen dolgozó **termelői szervezetek közös szervezeteire** (marketing-szövetségeire) **bízni**. A piacrajutást szolgáló állami források így – vállalati pénzekkel kiegészülve! – feltehetően jobban hasznosulnának!
- e. A közösségi és nemzeti támogatások igénylését, folyósítását és ellenőrzését végző Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH) megszervezése, szakemberekkel és technikai eszközökkel való ellátása minimális szinten

megtörtént, de a jelenlegi helyzet súlyos kockázatot jelent mind a támogatásokra számító gazdák, mind pedig a nemzeti költségvetés szempontjából.

Az Agrárkeresztal résztvevői egyértelműen indokoltnak tartják **az agrár intézményrendszer** – különösen pedig az MVH, – **fejlesztési igényeinek és finanszírozási helyzetének Kormány szintű megtárgyalását, a hiányzó források biztosítását!**

7. Az agrárgazdaság fejlesztéséről szóló törvény módosítása

Az Agrárkeresztal egyértelműen azon az állásponton van, hogy európai tagállamként is rendelkezünk kell olyan agrártörvénnyel, amely hosszabb távon, kormányzati ciklusokon átívelve tartalmazza a követendő agrárpolitika alapvető törekvéseit és a szándékok megvalósításának garanciáit.

- a. Különösen fontosnak tartjuk a törvényben is rögzíteni, a nemzeti gazdaságpolitika és agrárpolitika szemléletmódját, **szilárd törekvéseit**. Nevezetesen azt, hogy
 - az agrárgazdaság a társadalom érintettségében, érdeklődésében és megítélésében gazdasági súlyánál lényegesen nagyobb jelentőséggel bír, amit a gazdaság- és társadalom-politikában messzemenően figyelembe kell venni;
 - az agrárgazdaság többé már nem tekinthető a különböző termelőtevékenységek mechanikus együttesének, hanem olyan **többfunkciós, fenntartandó** organikus nagyrendszernek, amelyben a termeléssel azonos rangra emelkedik a természeti környezet, az eltartó képesség és általában a vidéki értékek megőrzése;
 - a gazdaságpolitika valamennyi nemzeti hatáskörben maradt eszközével elősegíti, hogy a más nemzetgazdasági ágakkal szemben meglévő tőkeemegtérülési és jövedelemszerzési hátrányok folyamatosan mérséklődjenek; az agrárnépesség **jövedelem-paritása** a lehető legrövidebb időn belül helyreálljon;
 - az Európai Unióban a magyar agrárgazdaság a többi tagországgal **azonos elbírálásban** részesüljön, az átmeneti (diszkriminatív) szabályok csak a legszükségesebb ideig maradjanak érvényben;
- b. Az agrárpolitika alapvető törekvéseinek törvénybe foglalt garanciákkal kell érvényt szerezni:
 - a Kormány feladatai között kapjon helyet az agrárpolitika végrehajtásához szükséges nemzeti pénzügyi források biztosítása:
 - = az ún. közvetlen uniós kifizetések nemzeti hatáskörben való 30%-os kiegészítése;

- = a vidékfejlesztési intézkedésekhez igénybe vehető közösségi források maximális társfinanszírozása;
 - = a nemzeti hatáskörben támogatható célokra 2004-ben előirányzott összegek (... md Ft) reálértékének GDP-arányos megőrzése;
 - az agrárgazdaság előző évi helyzetéről, a közösen kialakított és elfogadott agrárpolitikai célok megvalósításáról a Kormány évente készítsen Beszámolót („Zöldkönyvet”) az Országgyűlés számára.
- c. Az agrártörvény rendelkezései közé – a megváltozott körülmények miatt – új elemeket is javasolunk beépíteni:
- új **érdekképviseleti törvény** megalkotása szükséges;
 - törvényi és pénzügyi garancia-rendszert indokolt létrehozni a nem biztosítható **elemi károk** enyhítésére;
 - újra kell szabályozni az Agrárgazdasági Tanács összetételét, tagjai legitimitásának és reprezentativitásának megerősítési módjait;
 - kívánatos, hogy az Országgyűlésnek évente készülő Agrárbeszámolónak – az FVM miniszter mellett – az Agrárgazdasági Tanács elnöke társelőterjesztője legyen. A Tanács véleménye és javaslatai kapjanak széleskörű publicitást!

8. Várható változások 10 év alatt

Az elkövetkezendő 10 évre a stagnálás, visszaesés helyett a mezőgazdasági **teljesítmény növekedését** prognosztizáljuk. A versenyképesség javulására építve a mezőgazdaság GDP növekedése megközelítheti a nemzetgazdaság összes GDP-jének emelkedését, így a mezőgazdaság ebben mért aránynak további, drasztikus csökkenése nem következik be. Ennek lehetőségét az ökológiai adottságaink alátámasztják, feltételeként pedig **a piac érdemi bővülését eredményező folyamatok, illetve a megfelelő műszaki fejlesztés állítható.**

A koncentrációs folyamat a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban is folytatódni fog. Az 5 ha alatti gazdaságok száma és területe 20-30%-kal csökkenni fog. Az 5-50 ha közötti gazdaságok száma is mérséklődik, átlagos méretük a 30 ha-t közelítheti meg. Az 50 ha feletti gazdaságok száma megkétszereződik. A jövő birtokszerkezetét tehát **80-100 ezer életképes egyéni gazdaság és 6000-7000 társas gazdaság fogja döntően meghatározni.**

Az egységes európai piacon ágazati és vállalati szinten is erőteljesen növekedni fog a szakosodás, egyben a versenyképesség is. Eredményként az elkövetkező tíz évben a hazai piacon emelkedni fog az európai belső importtermékek jelenléte, de a versenyképes magyar termékek kivitele is dinamikusan nőhet. Becsléseink szerint az agrárkülkereskedelmi forgalom pozitív egyenlege hosszútávon elérheti a 2,0-2,5 md eurót, a kivitel értéke pedig a 4,5-5 md eurós tartományba emelkedhet.

Az alaptevékenység (növénytermesztés és állattenyésztés) mellett **gyors ütemben** növekedhet az előfeldolgozás, csomagolás, szolgáltatás és más **kiegészítő tevékenység**. Ez némileg **fokozhatja** a mezőgazdaság **munkaerőigényét**, lassítva ezzel az ágazat munkaerő-kibocsátását. Hasonló folyamatot eredményez, ha az alaptevékenységen belül **a kertészeti, illetve az állattenyésztési kibocsátás nő**.

A gyors ütemű műszaki fejlesztés és a várható strukturális átalakulás mellett a mezőgazdaságban is érdemi **munkatermelékenység-javulással** számolunk. Egységnyi munkaerő mind több hozzáadott értéket produkál. Ma egy munkaerőegység éves teljesítménye megközelíti a 4 millió Ft-ot, ez az évtized végére közel megduplázódhat.

A munkaerő-gazdálkodás szempontjából a mezőgazdaság már nem játszhat a korábbiakhoz hasonló szerepet. A **foglalkoztatottak aránya** már ma sem több mint **6%**, s ez tovább mérséklődik. A mezőgazdasági tevékenységhez **közvetve kapcsolódó lakosság**, persze **ma sem csekély**, minden hetedik lakos kisebb-nagyobb mértékben kötődik a mezőgazdasághoz.

Javulás várható a **korösszetételben**, melynek fő letéteményese az árutermelő „professzionális” gazdaságok lesznek. Az elmúlt időszakban tömegesen kialakult kényszervállalkozói réteg kiöregedése erősíti a folyamatot.

Vidéken a **gazdasági és tevékenységi szerkezet színesebbé válása** várható. Ebben az agrártermelők mezőgazdaságon kívüli tevékenysége is jelentős szerepet játszik. Ez segíthet a mezőgazdaságból kikerülő foglalkoztatottságában, a vidéki települések munkahelyteremtő erejének növelésében.